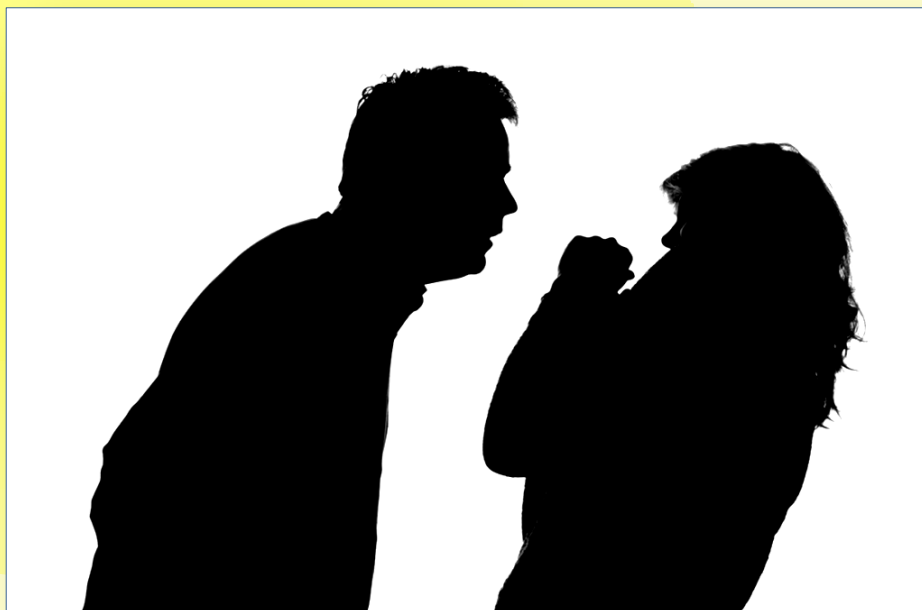

Sola kommune
Ansvar for hverandre

Vold i nære relasjoner

HANDLINGSPLAN 2014 -2018

HANDLINGSPLAN 2014 -2018

Hovedinnhold

Forord

1. Innledning
2. Vold i nære relasjoner
3. Situasjonsbeskrivelse, tjenester og hjelpeinstanser i Sola kommune
4. Situasjonsbeskrivelse, spesialiserte tjenester og tiltak
5. Samarbeid og koordinering
6. Handlingsplanens tiltak
7. Referanser/kilder
8. Vedlegg

Innhold – detaljert

1.		
1.	Innledning.....	7
1.1	Formålet med handlingsplanen.....	7
1.2	Utfordringer.....	7
1.3	Avgrensning.....	8
2.	Vold i nære relasjoner	8
2.1	Begrepsavklaring og definisjoner	8
2.2	Vold mot barn.....	8
2.3	Vold i parforhold.....	9
2.4	Vold mot ungdom.....	9
2.5	Vold mot personer med utviklingshemming og funksjonshemming	10
2.6	Vold mot gravide	10
2.7	Vold mot personer med psykiske vansker/sykdom	10
2.8	Vold mot personer med rusmisbruk	10
2.9	Vold i familier med flyktning- eller innvandrerbakgrunn	11
2.10	Vold knyttet til seksuell legning	11
2.11	Vold mot eldre.....	12
3.	Situasjonsbeskrivelse - tjenester og hjelpeinstanser i Sola kommune	12
3.1	Helsestasjon og skolehelsetjeneste.....	12

3.2	Tannhelsetjenesten	13
3.3	Barneverntjenesten.....	13
3.4	Barnehager og skoler.....	13
3.5	Voksenopplæringen	14
3.6	Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT)	14
3.7	Familiesenteret.....	14
3.8	Tverrfaglig konsultasjonsteam for saker med bekymring for at barn utsettes for vold og overgrep	14
3.9	Ungdomsteamet.....	15
3.10	SLT (Samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak).....	15
3.11	Fritid	16
3.12	Helse- og omsorgstjenesten	16
3.13	NAV.....	17
3.14	Fastleger	17
3.15	Livskrisehjelp	17
4.	Situasjonsbeskrivelse - Spesialiserte tjenester og tiltak.....	17
4.1	Legevakt/voldtekstmottak	17
4.2	Krisesenter.....	17
4.3	Statens barnehus.....	17
4.4	Nasjonale kontakttelefoner.....	18
4.4.1	Alarmtelefon for eldre.....	18
4.4.2	Alarmtelefon for barn og unge.....	18
4.5	Familievernkontor	18

4.6	Politiet	18
4.7	Voldsofferkontor	19
4.8	ATV (Alternativ til vold)	19
5.	Samarbeid og koordinering	20
6.	Handlingsplanens tiltak	21
	Mål: Forebygge vold i nære relasjoner	21
	Mål: Sikre nødvendig bistand, beskyttelse og oppfølging til voldsoffer og voldsutøver	22
	Mål: Styrke kompetansen i hjelpeapparatet	23
	Mål: Skape bevissthet om vold i nære relasjoner i befolkningen i Sola kommune.	24
	Mål: Etablere behandlingstilbud til voldsutøver og voldsoffer.	25
	Mål: Mer samordnet innsats for mer helhetlig hjelp	25
7.	Referanser/kilder	26
	Vedlegg	27
	Vedlegg 1 - Nasjonale føringer og planer	27
	Vedlegg 2 - Relevant lovgivning relatert til kommunens ansvar og oppgaver	28
	Spesielle lovbestemmelser - meldeplikt og avvergingsplikt	28
	Generelle lovbestemmelser	29

Forord

Sola kommunes visjon er ”Ansvar for hverandre”. Visjonen uttrykker kommunes ansvar for innbyggerne og innbyggernes ansvar for hverandre.

Et overordnet mål for samfunnsutviklingen i Sola er gode levekår for innbyggerne. Det skal være godt å bo og leve i Sola kommune. Likevel er det de nære relasjoner den enkelte av oss har som betyr mest i hverdagen. Den som opplever vold i hjemmet kan ikke lukke døra til verden utenfor og kan derfor ikke føle seg trygg. Dersom det utøves vold i nære relasjoner, det være seg fysisk, psykisk, seksuell, materiell/økonomisk eller latent vold, har kommunen et helhetlig ansvar for å gi den hjelpen som trengs. Kommunen har også et ansvar for å forebygge at slikt skjer, både på systemnivå og individnivå. Bruk av vold er i strid med norsk lov, og et angrep på grunnleggende menneskerettigheter.

Plan for forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner ble initiert ved en interpellasjon i kommunestyret 01.11.2012:

Kommunestyrets enstemmige vedtak: *Administrasjonen bes utarbeide en handlingsplan mot vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner.*

Sola, april 2014

Ingrid Nordbø
rådmann

Rune Moen
kommunalsjef oppvekst og kultur

Turid Eikeland Tjora
konst. kommunalsjef levekår

Det ble satt ned en arbeidsgruppe som har bestått av SLT- koordinator, tiltakskoordinator oppvekst, fagleder barnevern og folkehelserådgiver. Disse har utarbeidet planen i samarbeid med virksomhetene.

Formålet med planen er å bidra til at Sola kommune blir bedre i stand til å forebygge, avdekke og ivareta innbyggere som utsettes for vold i nære relasjoner. Det overordnede målet er likevel at alle hjem skal være en arena for trygghet og omsorg – frie for vold.

Behovet for kunnskap og kompetanse på området er stort, derfor er ikke handlingsplanen bare en plan, men kan også fungere som et oppslagsverk for ansatte. Det er bevisst brukt mange sider på å beskrive det eksisterende tilbudet i Sola kommune og hvilke spesialiserte tjenester og tiltak kommunen og den enkelte innbygger kan benytte seg av. Sentralt i planen står derfor tiltak for å øke kompetansen i alle virksomheter i oppvekst- og levekårssektoren. Kunnskap og kompetanse om vold i nære relasjoner er en viktig forutsetning for å kunne iverksette gode forebyggende tiltak, og bedre kvaliteten i tjenestene for å ivareta voldsutsatte.

Planen rulleres hvert fjerde år.

1. Innledning

Vold i nære relasjoner er et omfattende samfunns- og folkehelseproblem. Det anslås å være mellom 75 000-150 000 mennesker i Norge som årlig blir utsatt for vold i nære relasjoner. For Sola kommune anslås det å omfatte 300-350 personer årlig.

Det er store sosiale og helsemessige konsekvenser av vold i nære relasjoner. Vi vet at den enkeltes mulighet til å delta aktivt i samfunnet reduseres, og kan føre til isolasjon, psykiske, fysiske og somatiske vansker, økonomiske problemer og arbeidsledighet.

En samfunnsøkonomisk analyse fra desember 2012, anslår at vold i nære relasjoner koster det norske samfunnet mellom 4,5 og 6 milliarder kroner årlig. Ulike hjelpetiltak/tilbud, økt behov for sosialhjelp, behov for økte politiressurser mv. representerer store samfunnsøkonomiske kostnader. Barn som utsettes for vold og ulike overgrep vil ofte ha behov for ekstra hjelpetiltak i skolen, psykisk og fysisk helsehjelp, barneverntiltak mv.

Det har tradisjonelt vært lite åpenhet om dette tema. Vold i nære relasjoner er derfor ofte skam og skyldbelagt. Det er også store mørketall som gjør det vanskelig og utfordrende å avdekke og stoppe volden, og å hjelpe den utsatte.

1.1 Formålet med handlingsplanen

Denne handlingsplanen skal bidra til at ansatte i Sola kommune og andre som gir tjenester til innbyggerne får økt kompetanse, og et tjenestetilbud

som blir bedre i stand til å **forebygge**, **avdekke** og **ivareta** innbyggere som utsettes for vold i nære relasjoner.

Handlingsplanen har følgende overordnede målsettinger:

- Forebygge vold i nære relasjoner.
- Sikre nødvendig bistand, beskyttelse og oppfølging til voldsoffer og voldsutøver.
- Styrke kompetansen i hjelpeapparatet.
- Skape bevissthet om vold i nære relasjoner i befolkningen i Sola kommune.
- Etablere behandlingstilbud til voldsutøver og voldsoffer.
- Bedre samordnet innsats for mer helhetlig hjelp.

1.2 Utfordringer

Den som blir utsatt for volden står ofte i et avhengighetsforhold til den som utøver vold. Dette gjør det vanskelig å be om hjelp utenfra. Det er også store tabu knyttet til det å være utsatt for vold av noen som står en nær, som for eksempel et familiemedlem. Belastningen med å fortelle og be om hjelp blir ekstra stor. Disse forhold er med på å opprettholde store mørketall når det gjelder vold og overgrep i nære relasjoner.

Det vil derfor være nødvendig at andre rundt den voldsutsatte, eller voldsutøvende, fanger opp og tar initiativ til å hjelpe. Det betyr at

kommunens ansatte må dyktiggjøre seg på å fange opp symptomer og signaler.

Det er generelt behov for bedre oversikt over omfang og konsekvenser av vold i nære relasjoner. Det er en folkehelseutfordring å få en bevissthet om dette tema. En synliggjøring av vold i nære relasjoner som en folkehelseutfordring på lokalt nivå er et grunnlag for vurdering av ulike tiltak i kommunen. Dette kan for eksempel være oppbygging av kompetanse i barnehager, skole, helsestasjons- og skolehelsetjeneste, barnevern, fastlege, legevakt, vurdering av rapporterings- og meldingssystemer, innretning og dimensjonering av ulike tjenester og tilbud, og informasjon og veiledning.

1.3 Avgrensning

Denne planen omfatter ikke vold som utøves mot ansatte i offentlig og privat tjenesteyting, for eksempel ansatte i pleie- og omsorg, NAV, SFO, barnevernet m.m. Dette håndteres innenfor området personalforvaltning.

2. Vold i nære relasjoner

2.1 Begrepsavklaring og definisjoner

Vold i nære relasjoner er et vidt felt som omfatter vold i hjemmet/familievold, partnervold, vold mot barn der barn er utsatt for vold eller vitne til vold, vold mot personer som er i et avhengighetsforhold til hverandre eller står hverandre nær/kjenner hverandre. Volden kan utføres både fysisk og psykisk og er i hovedsak en handling som påfører en annen person skade eller smerte.

Definisjon av vold:

”Vold er enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje, eller slutte å gjøre noe den vil” (Isdal, 2003, Alternativ til Vold).

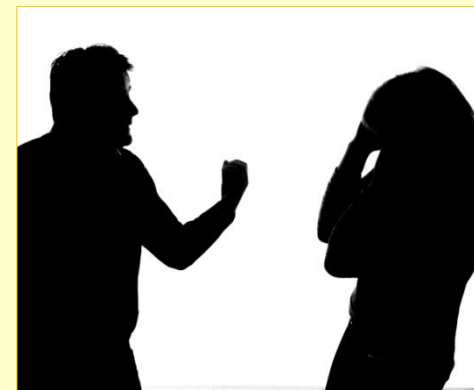
Ulike typer vold:

- Fysisk vold (eks: slag, spark, kvelertak, holding, bitt, vri armen, ørefik mv)
- Psykisk vold (eks: trusler, trakassering, kontrollerende atferd eller sjalusi)
- Materiell vold (eks: knuse eller kaste ting, slå i vegger/dører)
- Seksuell vold (seksuell trakassering, voldtekt, incest)
- Latent vold (eks: er i beredskap/på vakt og venter på volden) (Isdal, 2003, ”Meningen med volden”).

2.2 Vold mot barn

Vold mot barn er i strid med FNs barnekonvensjon, barneloven, barnevernloven og straffeloven. Det er et offentlig ansvar å iverksette tiltak som sikrer barns rettigheter.

Oppfatningen om at «barn er vitne til vold» er en beskrivelse som ikke stemmer med virkeligheten. Barn er ikke passive tilskuere til enkelthendelser, men direkte påvirket av en virkelighet med vold «*barn lever i volden*» (NOU 2003:31).

Barn som lever med vold i familien, undertrykker egne behov, og bruker energi på å overleve. Dette påvirker deres helse og er ødeleggende for

barnets utvikling. Barn som eksponeres for vold fra en omsorgsperson vil i mange tilfeller også oppleve svikt fra den andre omsorgspersonen ved at denne ikke evner å beskytte barnet.

Barn utsettes også direkte for fysisk mishandling. Prosjektet "Barn som lever med vold i familien» slår fast at halvparten

av dem som utøver vold mot mor, også utøver vold mot barna direkte Alternativ til vold (ATV).

Nyere forskning, jf. Meld. St. 15 (2012-2013), peker på skadevirkningene for barn som er utsatt for vold og overgrep i nære relasjoner. Barn som hører og ser, eller direkte blir utsatt for vold, vil ikke være i stand til å bearbeide hendelsene. Volden er ofte skjult og tabubelagt både i og utenfor familien og vil derfor være vanskelig å oppdage. Barn forteller derfor sjelden hva de er utsatt for, men viser ofte symptomer og signaler som vi voksne må fange opp og håndtere på en god måte. Noen barn blir urolige og voldssomme, andre blir stille og innesluttet, selv om de kan ha de samme traumene. Derfor må ansatte som arbeider med barn og unge ha god kunnskap for å oppdage, håndtere og melde videre slik at barnet får rett hjelp.

2.3 Vold i parforhold

Meld. St.15 (2012-2013) viser til at det i hovedsak er snakk to voldsmønstre som utspiller seg i parforhold, "den kontrollerende volden", og "den episodiske volden".

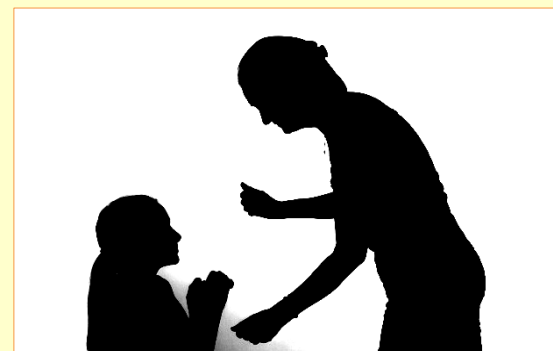
I kategorien "den kontrollerende volden", er voldsutøverens væremåte dominerende og kontrollerende. Det er ofte kvinner som utsettes for vold av sin nåværende eller tidligere partner. Den kontrollerende volden er gjentakende og eskalerende, ofte med en blanding av ulike former for vold, trakassering og trusler.

I kategorien "den episodiske volden", utløses volden ved ulike stressituasjoner der håndtering av frustrasjon og sinne resulterer i fysisk aggresjon. Denne type vold utøves både av kvinner og menn og kan ofte være enkelthendelser.

Undersøkelser viser at forekomsten av maktbruk og vold i parforhold er mer enn dobbelt så høy blant de gruppene som oppgir at de "har mye dårligere råd enn folk flest", eller blant personer som har mottatt sosialhjelp, trygdeytelser eller har vært arbeidsløse. Lavt utdanningsnivå ser også ut til å henge sammen med økt utsatthet for vold (NOU 2012:15).

2.4 Vold mot ungdom

Vold i nære relasjoner utøves ikke bare av voksne familiemedlemmer, men noen ganger også av barn, ungdom og unge voksne.

Ungdom som utøver vold og overgrep mot annen ungdom der det er en nær relasjon, er et problem nasjonalt og lokalt. Kunnskap om unge voldsutøvere er begrenset.

Meld. St. 15 (2012-2013) viser til at det er et stort potensial for forebygging gjennom tilegnelse av mer kunnskap og konkrete tilbud til voldsutøvende barn og unge. Ungdommer og unge voksne bruk av vold i nære relasjoner omfatter kjærestevold og vold mot søsken eller andre familiemedlemmer. Vold i nære relasjoner kan også omfatte gruppe-/gjengrelaterte trusler, krenkende atferd og vold /seksuelle overgrep i ungdomsmiljøer. Kunnskap fra Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) viser til at andel barn som utsetter og krenker andre barn for seksuelle overgrep, er stor (i ca. en tredjedel av seksuelle overgrepssaker mot barn/unge er overgriper under 18 år).

2.5 Vold mot personer med utviklingshemming og funksjonshemming

Generelt kan man si at personer med utviklingshemming er mer sårbare enn andre på mange områder i livet. I en studie fra 2001 anslås det at forekomsten av alvorlige seksuelle overgrep mot personer med utviklingshemming er mer enn dobbelt så stor som hos befolkningen for øvrig. Forekomsten estimeres til 12 % for kvinner og 6 % for menn. Personer med utviklingshemming vil i større utstrekning enn befolkningen for øvrig befinne seg i en avhengighetssituasjon til overgriper. Dette, i

tillegg til generelle kommunikasjons- utfordringer, gjør det vanskelig å anmelde eller varsle om overgrep, og å bruke ordinære kanaler og systemer for slik varsling.

2.6 Vold mot gravide

Meld. St. 15 (2012-2013) viser til en landsomfattende undersøkelse hvor fire prosent av kvinnene som hadde barn rapporterte at de hadde vært utsatt for vold under ett eller flere svangerskap. En rekke undersøkelser viser at vold under graviditet kan gi alvorlige helsemessige følger, ikke bare for den gravide, men også for barnet.

2.7 Vold mot personer med psykiske vansker/sykdom

Meld. St. 15 (2012-2013) viser også til at personer med psykiske vansker/sykdom kan ha en høyere risiko for å bli utsatt for vold.

Studier viser at seksuelle overgrep, fysisk mishandling og omsorgssvikt har større betydning for psykisk helse enn andre belastende hendelser. Studier av kvinner utsatt for vold i nære relasjoner viser også en økt risiko for selvmordsforsøk. Høyriskogruppe for familievold er de voksne som selv har opplevd vold i egen barndom.

Forskning viser at det er en statistisk signifikant høyere forekomst av vold i befolkningsgrupper som er avhengige av velferdsytelser (trygder og sosialhjelp), som er uten arbeid og som har lav utdanning. Å rette forebyggende innsats mot fattigdom og avhengighet av trygdeytelser i yrkesaktiv alder kan dermed medføre reduksjon av voldsforekomst på sikt.

2.8 Vold mot personer med rusmisbruk

En kartlegging av voldserfaringer blant personer under behandling for rusavhengighet viste at 21 av 26 kvinner hadde vært utsatt for vold av en i

nær relasjon. I tillegg hadde flere opplevd seksuell, psykisk og/eller fysisk vold i sin oppvekst. Meld. St. 15 (2012-2013) viser også til at rusmisbrukende kvinner kan ha en høyere risiko og være mer sårbare for vold.

Mye vold foregår i kombinasjon med inntak av rusmidler. Bevisstgjøring av rusmidlers virkning på egen og andres atferd gjennom holdningsskapende kampanjer, kunnskapsformidling til befolkningen generelt og til ungdommene, kan være aktuelle innsatsområder. Sammenhengen mellom voldsproblematikk i helgene på skjenkesteder og kommunens alkohol/skjenkepolitikk bør tas med i vurderingen når skjenketider/steder fastsettes.

2.9 Vold i familier med flyktning- eller innvandrerbakgrunn

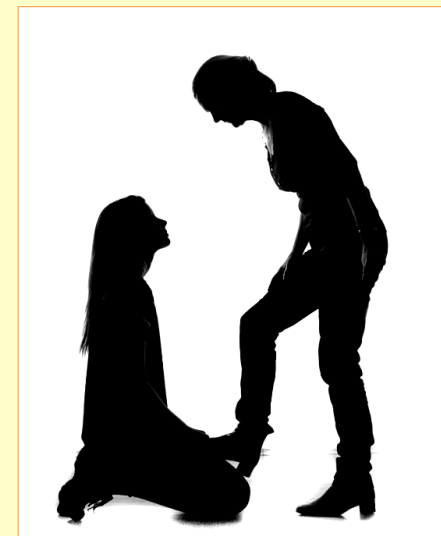
Mulighetene til språkopplæring, utdanning og tilgang til bolig, kan føre til at innvandrere - og flyktninger har problemer med å få til en god integrering og tilknytning til arbeidsmarkedet i Norge. Mange har som følge av dette en svak økonomi og vil da være ekstra sårbare og utsatt i forhold til voldsutøvelse. I tillegg har en del mennesker med annen kulturell bakgrunn et annet syn på kjønnsroller som blir utfordret i møte med norsk kultur og væremåte.

Meld. St. 15 (2012-2013) viser til at innvandrer- og flyktningekvinnens livssituasjon og posisjon i samfunnet kan gjøre dem ekstra sårbare. Trygderettigheter og hjelpetjenester kan være dårligere enn for den øvrige kvinnelige befolkningen i Norge. Sosial isolasjon og manglende sosial integrering kan øke risikoen for at volden får fortsette og tilta, uten

at andre kan bidra til å stoppe den. Det vises til at flertallet av de som benytter seg av krisesentrenes tilbud er kvinner med innvandrer- og flyktningbakgrunn.

I noen kulturer er fysisk avstraffelse en del av oppdragelsen. I Norge er oppdragervold straffbart. Det er derfor viktig å kunne hjelpe familiene det gjelder å ta i bruk andre oppdragelsesmetoder.

I Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2012, regnes også kjønnslemlestelse og tvangsekteskap som vold. Mange former for menneskehandel kan også ha sterkt preg av vold.

Tvangsekteskap er ofte relatert til ulike former for ekstrem kontroll, trusler og vold. Jenter og gutter som utsettes for dette, fratas mulighet til å ta selvstendige valg og får en stor begrenset frihet i sin oppvekst.

2.10 Vold knyttet til seksuell legning

I Norge ble det totalt anmeldt 216 tilfeller av hatkriminalitet i 2012, en del av disse sakene handler om seksuell legning. Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner er mer utsatt for trusler, voldshandlinger generelt og vold i nære relasjoner.

Hatkriminalitet er en straffbar handling begått med rasistiske, fremmedfiendtlige og homofobiske motiver, eller begått på grunn av fordommer mot en eller flere personer på bakgrunn av gruppetilhørighet.

NOVA (Rapport 19/07), undersøkelse blant ungdom i Oslo, viser til at homofile og lesbiske tenåringer har en større risiko for å bli utsatt for vold enn heterofile tenåringer i tilsvarende aldersgruppe. Unge homofile/lesbiske er en særlig sårbar gruppe når det gjelder å være utsatt for daglig mobbing, systematiske trusler og vold. Andelen er fire ganger større enn blant heterofile tenåringer.

2.11 Vold mot eldre

Overgrep mot eldre kan skje både i private hjem og på institusjoner. Overgrepene kan ha mange former, og være av psykisk, fysisk, økonomisk eller seksuell karakter. Forekomststudier gjennomført i vestlige land de siste fem årene indikerer at mellom 2-4 % av eldre mennesker over 65 år blir utsatt for vold eller overgrep. Imidlertid antas det å være store mørketall, og kun en liten andel blir registrert av politiet eller hjelpeapparatet. Vold mot eldre er skambelagt først og fremst fordi overgriperen som regel er en person som den eldre kjenner og kanskje har tillit til og/eller er avhengig av. Mange eldre tror også at de selv har skylden for krenkelsene.

3. Situasjonsbeskrivelse - tjenester og hjelpeinstanser i Sola kommune

Kommunen har ansvar for et sammensatt område, med generell forebygging og helsefremmende tiltak, samt oppfølging og bistand til enkeltpersoner som utsettes for vold og overgrep.

Vi vil her gå nærmere inn på kommunale instanser og tjenester som er tillagt ansvar og oppgaver og skal bidra aktivt i arbeidet mot vold i nære relasjoner.

3.1 Helsestasjon og skolehelsetjeneste

Kommunens helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom, har kontakt med nesten alle barn og deres familier. Formålet med tjenesten er å fremme psykisk og fysisk helse, fremme gode sosiale og miljømessige forhold og forebygge sykdommer og skade. Jordmortjenesten medvirker til å avdekke vold mot gravide kvinner og bidra med videreformidling, slik at den voldsutsatte får nødvendig hjelp.

Helsestasjon og skolehelsetjeneste har en viktig rolle i å avdekke problemer og intervenere tidlig i et problemforløp.

Skolehelsetjenesten har alle barn som målgruppe, den er lokalisert der barn og unge oppholder seg og den er lett tilgjengelig. Barn og unge kan ta kontakt med skolehelsetjenesten uten å føle seg stigmatisert. Det er ikke nødvendig å bestille time. En «ufarlig» henvendelse om et ubehag et sted i kroppen kan være innfallsporten til en samtale om mer følsomme tema som sosiale problemer eller psykiske problemer og overgrepssproblematikk.

En velfungerende skolehelsetjeneste er viktig for at barn som lever med vold i nære relasjoner kan fanges opp og få nødvendig hjelp og oppfølging. Det kan være en sammenheng mellom det å oppleve vold i familien og det å falle ut av skolen. Skolehelsetjenesten kan bidra til å identifisere og følge opp barn og unge som står i fare for å falle ut av skolen.

3.2 Tannhelsetjenesten

Personer som har vært utsatt for seksuelle overgrep, kan ha store problemer med å motta tannbehandling fordi det er en rekke likhetspunkt mellom tidligere opplevde overgrep og tannbehandlingssituasjonen. Det er av avgjørende betydning at det etableres et tillitsforhold mellom behandler og pasient. Denne pasientgruppen trenger særlig grad av trygghet og følelse av kontroll for å mestre situasjonen. I noen tilfeller kan det være hensiktsmessig at psykolog og tannhelsepersonell samarbeider om oppfølging og tannbehandling av denne målgruppen.

I Hordaland, Rogaland og Sogn og Fjordane er det utarbeidet samarbeidsavtaler mellom tannhelsetjenestene og de kommunale barneverntjenestene.

3.3 Barneverntjenesten

Barnevernets ansvar og oppgaver er definert i barnevernloven. Formålet med barnevernloven er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samt bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Barneverntjenesten skal følge nøye med i forhold barn lever under og har ansvar for å finne tiltak som kan forebygge omsorgssvikt.

Barneverntjenesten har spesielt ansvar for å søke å avdekke omsorgssvikt, atferds- sosiale og emosjonelle problemer så tidlig at varige problemer kan unngås, og sette inn tiltak. Tjenesten skal videre gjennomgå meldinger og foreta undersøkelser, treffe vedtak om frivillige hjelpetiltak, treffe akuttvedtak og forberede saker til fylkesnemda.

Barnevernet er den tjenesten som har mandat til å gripe inn når barn utsettes for vold og/eller overgrep. Barneverntjenesten vil alltid vurdere politianmeldelse. Når barneverntjenesten mottar bekymringsmelding om at barn lever under forhold med vold og overgrep, vil det straks bli iverksatt undersøkelse. Når en sak blir påbegynt vil alltid barnets sikkerhet bli vurdert.

3.4 Barnehager og skoler

De fleste barn går i barnehage før de begynner på skolen, og tilbringer dermed totalt sett et stort antall hverdager i barnehage og skole. Dette gir barnehagen og skolen en unik mulighet til å bli kjent med det enkelte barn over tid. De første årene i barnets liv er avgjørende for barnets videre utvikling. De ansatte i barnehage og skole har derfor en sentral rolle i å bidra til å avdekke vold og overgrep mot barn og unge, inkludert barn og unge som lever med vold i familien. Det er viktig å tydeliggjøre ansvaret ansatte i barnehage og skole har når det gjelder å melde fra til barnevernet om bekymring for et barn.

Barnehagene deltar i det tverrfaglige prosjektet "Tidlig Innsats".

Hver skole i Sola har et tverrfaglig oppvekstteam. Her er det anledning til å drøfte enkeltsaker anonymt, samt ha tema "vold i nære relasjoner" på dagsorden.

3.5 Voksenopplæringen

Voksenopplæringen gir tilbud om undervisning i norsk og samfunnskunnskap for fremmedspråklige, grunnskoleopplæring for voksne og spesialundervisning for voksne med særskilte behov.

Vold i nære relasjoner, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er tema i undervisningen både i norskopplæring og samfunnsfag. Det er fokus på tema "vold i nære relasjoner" og elevene blir gjort kjent med sine rettigheter.

3.6 Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT)

PPT utfører utredninger av behov for spesialpedagogisk hjelp for barn i førskolealder, spesialundervisning for elever i grunnskolen og i voksenopplæring på grunnskolens område.

PPT skal være et støtte- og hjelpeapparat for barnehage og skole. Etter opplæringsloven skal PPT hjelpe skolen i arbeidet med kompetanse- og organisasjonsutvikling for å legge opplæringen til rette for barn og unge med særlige behov.

3.7 Familiesenteret

Familiesenteret er et lavterskeltiltak for barn, ungdom og familier. Der er ansatt klinisk rådgiver, familieterapeut og foreldreveiledere. Det gis tilbud om individuell rådgivning og terapi til barn, ungdom og voksne, samtaler

med hele familien, parsamtaler og foreldreveiledning. Det gis også gruppetilbud.

Familiesenteret kan gi hjelp ved lette til moderate psykiske vansker hos barn og unge, vonde opplevelser, belastninger og utfordringer i forbindelse med kronisk sykdom, samspill i familien og grensesetting. Familiesenteret bistår familier som ønsker hjelp til å endre samhandlingsmønstre.

Familiesenteret i Sola
et tilbud for barn, ungdom
og familier

3.8 Tverrfaglig konsultasjonsteam for saker med bekymring for at barn utsettes for vold og overgrep

Konsultasjonsteamet gir råd og veiledning i saker hvor det er mistanke om at et barn kan være utsatt for

- vold eller er vitne til vold i hjemmet
- seksuelle overgrep
- kjønnslemlestelse

Konsultasjonsteamet er tverrfaglig sammensatt med faste representanter fra barneverntjenesten, helsestasjonen, PPT, barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling (BUPA), SLT, ungdomsteam, politi (ved behov) og fagstab oppvekst.

Teamet har faste månedlige møter. Ved behov kan noen av medlemmene i teamet komme sammen på kort varsel.

For ansatte som er urolig for at et barn kan være utsatt for vold eller overgrep, kan det være nyttig med råd og hjelp til å håndtere bekymringen. Problematikken oppleves ofte som så vanskelig at mange vil vegre seg for å melde eller anmelde en sak, dersom en er usikker.

I konsultasjonsteamet kan ansatte ta opp sin bekymring anonymt og uten at en er sikker. Teamet gir råd og veiledning på hvordan en kan forholde seg videre, hvordan samtale med barnet, hva en skal se etter m.m. Den som er urolig for et barn må ta tak i problemstillingen tidlig, og ikke vente til en er sikker på at barnet er utsatt for vold eller overgrep.

De regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) har bl.a. som oppgave å bistå i opprettelse av kommunale konsultasjonsteam og bidra til kompetanseheving om vold og overgrep. RVTS har utarbeidet kursmaterieell for handlingskompetanse i saker med bekymring for at barn er utsatt for vold eller overgrep. Kommunens konsultasjonsteam kurser ansatte i kommunen for å styrke kompetansen hos ansatte som jobber direkte med barn eller med voksne som har barn.

3.9 Ungdomsteamet

Ungdomsteamet i Sola er et lavterskel tiltak som skal bidra til kriminalitetsforebygging for barn/unge i alderen 12-18 år.

Ungdomsteamet tilbyr råd, veiledning, oppfølging og praktisk hjelp til unge i risikozonen og deres foresatte. Ungdomsteamet er direkte involvert i ulike kriminalitetsforebyggende lavterskel tiltak/tilbud som blant annet skal bidra til å forebygge vold i nære relasjoner. I kraft av

ungdomsteamets rolle, organisering, metodikk og kompetanse vil dette teamet fungere som en "brobygger" mellom barn/unge og andre offentlige tjenester.

Ungdomsteamet vil gjennom den direkte kontakt med unge i risikozonen og deres foresatte, avdekke vold i nære relasjoner på et tidlig stadium. Dersom det ikke er etablert kontakt med hjelpeapparatet, vil ungdomsteamet videreformidle til rett hjelpeinstans og samtidig bidra til at ungdommen får oppfølging på flere arena, hjem, skole, fritid) når det er behov for parallelle tiltak.

3.10 SLT (Samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak).

Sola kommune opprettet i 2004 en SLT- modell for å samordne det kriminalitetsforebyggende arbeidet. Politiet og kommunen har inngått et forpliktende samarbeid som er forankret på høyeste nivå i kommunen og i politiet.

Det er også etablert Politiråd som er et samarbeid mellom kommunens og politiets øverste ledelse om lokale kriminalitetsforebyggende utfordringer og samarbeid om lokal innsats. Politirådet skal være et strategiske organ for det lokale kriminalitetsforebyggende arbeidet, samt sikre utveksling av kunnskap og erfaring mellom politi og kommune. SLT inngår i dette samarbeidet.

SLT skal identifisere problemområder og utfordringer i forhold til barn og unge i faresonen og bidra til iverksettelse av tiltak som skal hindre og redusere kriminalitet. Dette innbefatter også vold i nære relasjoner. I denne type saker er det spesielt viktig at det er et godt samarbeid og god koordinering på tvers av organisering, sektorer, fagområder og forvaltningsnivåer. Sakene som SLT involveres i er ofte sammensatte og omhandler rus, trusler, krenkende atferd, psykiske vansker, vold og annen uønsket eller kriminell atferd.

3.11 Fritid

Kommunen har fritidsklubber for ungdom. Fritidsklubbene har ulike aktiviteter og er et sosialt treffsted for de unge. Det er også tilbud om tilrettelagt fritid for barn/ungdom/voksne, som fritidsklubber for ungdom og voksne med utviklingshemninger og aktiviteter med fritidskontakt.

Fritidsklubbene har vold og holdninger til vold som tema. Voldelig atferd blir rapportert til foresatte / politi/ungdomsteam.

3.12 Helse- og omsorgstjenesten

Helse- og omsorgstjenesten i Sola kommer både i kontakt med mennesker som er blitt utsatte for vold og deres pårørende, og overgripere.

Helse- og omsorgstjenesten spiller en viktig rolle når det gjelder å forebygge, avdekke, behandle og følge opp skader forårsaket av vold i nære relasjoner. Alt helsepersonell må være vaksomme overfor tegn på om mennesker de møter er, eller har vært, utsatt for vold og overgrep. De hjelper til med/motiverer til anmeldelse til politiet i tilfeller der det avdekkes vold i nære relasjoner. Helsepersonell vil gjennom undersøkelse av pasienter kunne oppdage forhold som vekker mistanke. Helsepersonell har også samtaler og støttesamtaler med pasienter og pårørende om personlige og sårbare temaer som vold og overgrep. Ved behov henvises pasienter/brukere og pårørende videre til behandling og pårørendesenter.

Siden høyrisikogruppen for familievold er de voksne som selv har opplevd vold i egen barndom har man begynt å kartlegge hvem av dem som har barn. Disse tilbys bl.a. sinnemestringskurs.

Overgrep mot eldre kan skje både i institusjon og i private hjem. Siden overgrep mot denne gruppen er særlig skambelagt, er informasjon overfor eldre særlig viktig.

I tjenesteapparatet for barn, unge og voksne med nedsatt funksjonsevne og/eller utviklingshemming er ofte fokusområdet vold mot ansatte, siden utagerende atferd er vanlig blant mange av brukerne. Det vil være en utfordring å skifte fokus.

Det er de færreste av helsepersonellet som noen gang har kommet i berøring med temaet vold i nære relasjoner. De har et sterkt behov for kompetanse på området for å ha mulighet for å vite blant annet hvilke symptomer de skal reagere på, og hva de skal gjøre dersom noe avdekkes.

3.13 NAV

Voldsutsatt er i mange tilfeller helt eller delvis økonomisk avhengig av voldsutøver, noe som kan være en barriere mot å bryte ut av en tilværelse preget av vold. I 2010 ble nærmere 40% av krisesenterbeboerne henvist til NAV-kontoret. NAV/sosiale tjenester i NAV er derfor en viktig aktør i arbeidet mot vold i nære relasjoner, særlig i en reetableringsfase både når det gjelder å skape økonomisk trygghet, bidra med hjelp til å skaffe bolig/midlertidig bolig og generell informasjon, råd og veiledning.

3.14 Fastleger

Så nær som hele befolkningen er tilknyttet en fastlege. Fastlegens kompetanse på området er av stor betydning for at voldsproblemer skal kunne avdekkes og de berørte få nødvendig oppfølging. Fra 1. jan 2010 er det innført egenadelsfritak for første konsultasjon hos lege når det søkes akutt hjelp etter seksuelle overgrep og/eller vold i nære relasjoner. I den reviderte fastlegeforskriften er fastlegens rolle i det forebyggende arbeidet tydeliggjort.

3.15 Livskrisehjelp

Livskrisehjelpen er en døgnbemannet telefontjeneste for alle som bor eller oppholder seg i Sola kommune. Her kan man henvende seg når man opplever at livet er vanskelig og man trenger noen å snakke med. Personalet har ikke spesialkompetanse innen feltet vold i nære relasjoner, men vil lytte, og hjelpe til med å henvise videre til rett instans innen kort tid dersom det er nødvendig.

4. Situasjonsbeskrivelse - Spesialiserte tjenester og tiltak

4.1 Legevakt/voldtekstmottak

Sola kommune samarbeider med Stavanger kommune og 14 andre kommuner om å gi sine innbyggere et tilbud om legevakt/voldtekstmottak. Tilbudet er døgnåpent. Voldtekstmottakets tilbud er gratis. Sikring av bevis krever en spesialkompetanse og kan derfor ikke ivaretas av den ordinære legevaktstjenesten. Pågangen til voldtekstmottaket har de siste årene vært nokså stabil.

4.2 Krisesenter

Krisesenterts oppgave er å beskytte og hjelpe barn og voksne i krise som utsettes for vold. Sola kommune har en avtale med Stavanger om krisesenterdrift. De senere årene har Krisesenteret hatt en stor økning i antall overnattingsdøgn, både blant kvinner, menn og barn. Majoriteten er kvinner med minoritetsbakgrunn.

4.3 Statens barnehus

Barnehusene er etablert for bedre å ivareta barn og unge under 16 år som kan være utsatt for vold og/eller seksuelle overgrep. På barnehusene blir man møtt av personer med høy barnefaglig kompetanse i trygge omgivelser. På barnehusene gjennomføres dommeravhør, medisinske undersøkelser og oppfølging/behandling på ett og samme sted. De ansatte gir også råd og veiledning til foreldre, andre pårørende og lokale tjenester. Sola sogner til Barnehuset som er lokalisert i Stavanger.

4.4 Nasjonale kontakttelefoner

4.4.1 Alarmtelefon for eldre

”Vern for eldre” i Oslo driver en nasjonal kontakttefontjeneste for eldre. Både eldre voldsutsatte og fagpersonell i det offentlige hjelpeapparatet kan benytte seg av veiledningsressursene gjennom kontakttelefonen. Telefonnr. er 800 30 196

4.4.2 Alarmtelefon for barn og unge

Alarmtelefonen for barn og unge skal bidra til at barn, ungdom og voksne får mulighet til å si fra om sin bekymring for barn som utsettes for ulike former for vold, overgrep eller omsorgssvikt. Alarmtelefonene fungerer som et supplement til det kommunale barnevernet og lokal akuttberedskap, og er derfor åpen når barneverntjenesten har stengt. Telefonnr. er 116 111.

4.5 Familievernkontor

Familievern tjenestene styres av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og utgjør grunnstammen i hjelpetilbudet i forbindelse med samlivsproblemer og konflikter i parforhold og familie. Familievern tjenestene er en statlig finansiert lavterskeltjeneste, og den eneste delen av hjelpeapparatet som har familien som hovedarbeidsområde og parbehandling som fagfelt. Det er derfor et naturlig sted å henvende seg for å få hjelp til samlivsvansker. Tilbudet er gratis.

Voldsproblematikk har vært et utviklingsområde i tjenesten de siste årene. Tjenestens rolle i arbeidet mot vold i nære relasjoner handler i hovedsak om samlivsaspektene i sakene. Sola kommune sokner til Familievernkontoret i Stavanger.

4.6 Politiet

Politiets sentrale oppgaver er å forebygge, avdekke og stanse kriminell virksomhet samt å forebygge og opprettholde den offentlige orden og sikkerhet. Arbeidet omfatter også å utføre ulike forvaltningsoppgaver.

Målet for politiets kriminalitetsforebyggende arbeid er å forhindre at det blir begått straffbare handlinger. Det er derfor en sentral oppgave for politiet å redusere omfanget av vold og trusler, herunder vold i nære relasjoner. Tidlig og adekvat inngripen fra politiets side vil kunne forhindre utvikling av en videre voldsspiral. Politiet skal etterforske og eventuelt straffe forfølge i saker der det er mistanke om vold i nære relasjoner.

Det er ansatt familievoldskoordinatorer i alle politidistrikt. Ved anmeldelse eller annen melding om vold og overgrep skal politiet vurdere bruk av nødvendige beskyttelsestiltak og bidra til at ofre for vold og trusler får nødvendig hjelp.

Politiet (påtalemyndigheten) kan også nedlegge besøksforbud dersom det er grunn til å tro at det vil bli begått ny vold. Voldsalarm og hemmelig adresse/adressesperre er andre mulige beskyttelsestiltak.

Sola kommune har etablert et tett samarbeid med politiet gjennom SLT modellen, politirådet, konsultasjonsteamet og andre møtefora.

4.7 Voldsofferkontor

Kontoret for voldsoffererstatning er et statlig forvaltningsorgan. Kontoret behandler søknader om voldsoffererstatning fra personer som er påført personskade som følge av en straffbar voldshandling og er ansvarlig for rådgiving for kriminalitetsofre (RKK). Dette er et gratis tilbud til personer som har opplevd eller er berørt av kriminalitet. Rådgivningskontorene finnes i 14 byer over hele landet.

Rådgivningskontoret for kriminalitetsofre i vår region ligger i Stavanger og dekker kommunene i Rogaland politidistrikt.

Rådgivningskontoret for kriminalitetsofre kan bidra med:

Støttesamtaler, råd og veiledning. Informasjon om rettigheter og bistand til å kontakte det øvrige hjelpeapparatet om nødvendig. Informasjon om anmeldelsesrutiner, råd og veiledning i erstatningsstørsmål. Yte bistand ved søknad om voldsoffererstatning fra staten. Informasjon om gangen i straffesaker og støtte til vitner i **straffesake** (både før - under og etter hovedforhandling). Rådgivningskontoret skal være et trygt holdepunkt og gi medmenneskelig støtte og hjelp til personer som er berørt av kriminalitet.

4.8 ATV (Alternativ til vold)

ATV (alternativ til vold) driver frivillig behandling av voldsutøver, voldsutsatte voksne og barn. Tilbudet er individuelt tilrettelagt og ikke tidsbegrenset. ATV har en integrert forståelse av hvordan volden preger både familien som helhet og dens enkelte medlemmer og har utviklet et familieperspektiv på forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner.

I tillegg til behandlingsvirksomhet, bidrar ATV også med forskning og kunnskapsutvikling, samt med kurs, undervisning og veiledning.

ATV har etablert kontorer i mange av de store byene. Det er et lavterskeltilbu

d uten behov for henvisning, men er avhengig av at Staten og kommunene bidrar med finansiering.

Det er etablert et ATV kontor i Stavanger. Flere av kommunene i vår region har inngått avtale med ATV og bidrar til finansiering.

5. Samarbeid og koordinering

Et godt samarbeid mellom ulike etater og hjelpeinstanser er av stor betydning for at det skal kunne gis nødvendig hjelp og støtte i komplekse og krevende saker som omfatter vold og overgrep i nære relasjoner.

På kommunalt nivå gjelder dette for helse- og omsorgstjenester, barnehager, skoler, PPT, barnevern, Ungdomsteam, SLT (samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak), sosiale tjenester (NAV), krisesenter, boligkontor m.fl. For å få gitt god og nødvendig hjelp er man også avhengig av at samarbeidet fungerer innenfor og på tvers av ulike forvaltningsnivå. På fylkesnivå og i staten er samarbeidsaktørene videregående skoler, Oppfølgingsteam, PPT, familievernkontor, spesialisthelsetjenester, politi m.fl.

Det finnes mange gode tiltak både i stat og kommune som har som mål å redusere kriminalitet blant barn og unge. SLT -modellen er et eksempel på dette. Ved å samordne denne innsatsen og dele relevant informasjon, har vi fått en åpenhet som bidrar til felles problemforståelse og gode felles

problemløsninger. Vi får da en mer effektiv bruk av ressurser ved at ulike tjenester og fagområder støtter og utfyller hverandres arbeid.

Et annet godt eksempel på samarbeid mellom instanser og sektorer er krimsoneprojektet. Dette er et samarbeid mellom Helse Stavanger, Sola kommune, Kriminalomsorgen, NAV og Politiet. Målgruppen er unge voksne (fra 18 år) som har begått en kriminell handling. Her er det utarbeidet en samhandlingsmodell som konkretiseres med inngåelse av en Krimsonekontrakt, egen koordinator i to år og tett individuell oppfølging. Målet er å styrke samarbeidet mellom instansene for å forebygge ny kriminalitet, god psykisk helse og rusfrihet.

En formell forankring kan bidra til at en lettere lykkes med samarbeid på tvers av forvaltningsnivå og innad i kommunen. Kommunale handlingsplaner og samarbeidsavtaler kan være gode virkemidler for å formalisere et samarbeid med tjenester på andre forvaltningsnivå og mellom instanser i kommunen.

6. Handlingsplanens tiltak

Mål: Forebygge vold i nære relasjoner

Delmål	Strategi	Tiltak	Tidsrom	Ansvar
Styrke barn og unges bevissthet om egen kropp, grenser og handlingsmuligheter.	Vurdere ulike forebyggende programmer rettet mot barn/unge i barnehage og skole.	Kunnskapsformidling og refleksjon gjennom klasse- og gruppeaktiviteter.	Kontinuerlig	Kommunalsjef oppvekst og folkehelserådgiver
Bryte voldsarven hos personer som selv har vært utsatt for vold i barndommen	Forebygge at voksne som har vært utsatt for vold i barndommen fører arven videre til sine barn.	Kartlegge barn i voldsutsatte/sårbare familier	Kontinuerlig	Psykisk helse og rus
		Holde kurs i sinnemestring (KID/KIB-kurs)	Ved behov	Psykisk helse og rus
		Tilby kurs i "Bryt Voldsarven" Kurs manual utarbeidet av ATV. ATV gir også fag kompetanse i bruk av metoden	Ved behov	Barnevernet, psykisk helse og rus, helsestasjonen, familiesenteret, ungdomsteamet
Forhindre økonomisk vold mot eldre	Informere om og legge til rette for å forhindre ulovlig eller urettmessig bruk av den eldres penger, eiendeler eller ressurser	Fylle ut skjema for ivaretagelse av pasientens økonomiske interesser ved tildeling av langtidsplass.	Kontinuerlig	Institusjonene
Vold mot eldre settes på dagsordenen	Åpne for samtale rundt temaet for å forebygge/avdekke tilfeller av vold.	Utdeling av brosjyren "Vern for eldre" ved forebyggende hjemmebesøk til 80-åringer.	Årlig	Fysio/ergotjenesten og hjemmetjenesten
Hindre at barn/unge utøver vold mot andre barn	Trening i økt sosial kompetanse, sinnemestring, moralsk resonnering	Grupper og individuell behandling på ATV Drive ART grupper (Aggression Replacement Training).	Ved behov Kontinuerlig	ATV Ungdomsteamet, SLT, virksomhet fritid og skole
Fange opp og gi hjelp til gravide og barnefamilier.	Jordmortjenesten og helsestasjonstjenesten tar opp temaet på indikasjon. Dersom det er mistanke om at vold og overgrep kan være aktuell problematikk blir dette tatt opp med den gravide/ barnet/ familien.	Ta opp temaet vold i nære relasjoner på konsultasjoner	Kontinuerlig	Jordmortjenesten

Mål: Sikre nødvendig bistand, beskyttelse og oppfølging til voldsoffer og voldsutøver

Delmål	Strategi	Tiltak	Tidsrom	Ansvar
Voldsoffer bryter ut av en voldelig relasjon.	Hjelper til med/motiverer til å bryte ut av en voldelig relasjon der det avdekkes vold.	Henviser til politianmeldelse Henviser til krisesenter Henviser til legevakt/voldtekstmottak	Kontinuerlig	Alle virksomheter i oppvekst og kultur- og levekårssektoren
Voldsoffer opplever støtte og hjelp fra hjelpeapparatet	Støtte til egne brukere som er utsatt for vold	Støttesamtaler til bruker Henviser til hjelp/behandling	Kontinuerlig	Alle virksomheter i oppvekst og kultur- og levekårssektoren
Pårørende til voldsoffer opplever støtte og hjelp fra hjelpeapparatet	Støtte til pårørende til egne brukere som er utsatt for vold	Støttesamtaler til pårørende	Kontinuerlig	Alle virksomheter i oppvekst og kultur- og levekårssektoren
Voldsoffer og pårørende får hjelp på rett nivå og til rett tid.	Voldsoffer og pårørende henvises videre ved behov	Henvisning til Pårørendesenteret. Henvisning til ATV ? Melding til barneverntjenesten	Kontinuerlig	Alle virksomheter på oppvekst og kultur- og levekårsområdet
Økonomisk trygghet for voldsoffer	Sikre økonomisk trygghet i en overgangsfase Sikre økonomisk trygghet i en overgangsfase selv om det formelt foreligger forsørgelsesplikt	Tildele sosialhjelp og/eller overgangsstønning Praktisere rundskriv 35s bestemmelse om å vurdere personer som har flyttet fra ektefelle pga. vold/tvangsekteskap som enslige.	Kontinuerlig	NAV
Trygge boforhold for voldsoffer	Sikre trygge boforhold midlertidig eller varig	Hjelpe de som trenger det til å finne egnet og trygg bolig i en overgangsfase eller på lengre sikt.	Kontinuerlig	NAV, Krisesenteret
Barn og unge som utsettes for vold og overgrep fanges opp.	Ansatte avdekker og videreformidler bekymring	Søke råd i konsultasjonsteamet Bekymringsmelding til barnevernet	Kontinuerlig	Alle virksomheter på oppvekst og kultur- og levekårsområdet, fastleger og tannleger.
Sikre barn og unge som utsettes for vold og overgrep	Motta meldinger og bekymringer fra offentlige instanser og privatpersoner.	Undersøke bekymring for at barn er utsatt for vold eller overgrep. Sikre barnet og iverksette nødvendige tiltak, ev. politianmelde og behandling	Kontinuerlig	Barneverntjenesten
Voldsoffer får et tilbud i egen kommune	Tilbud om støtte og oppfølging	Lavterskel støttesamtaler	Kontinuerlig	Familiesenteret, Virksomhet psykisk helse og rus, Ungdomsteamet, barnevernet
Voldsutøver og -offer får hjelp med samspillsproblematikk	Endre mønstre for samspill i familien	Foreldreveiledning og familieterapi	Kontinuerlig	Familiesenteret, barnevernet

Mål: Styrke kompetansen i hjelpeapparatet

Delmål	Strategi	Tiltak	Tidsrom	Ansvar
Økt kunnskap, kompetanse og bevissthet om vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner	Kompetanseheving i symptomer på vold og overgrep, avdekkende samtale med barn, handlings-alternativer	Kompetanse fra ATV evt. andre eksterne kursholdere. Konsultasjonsteamet holder kurs i avdekking av vold og handlings-alternativer	Kurs for ansatte ved behov. Legges inn i virksomhetens årshjul	Alle virksomheter i oppvekst og kultur- og levekårssektoren ved virksomhetsleder, SLT-koordinator
		Felles prosedyre for handling	2014	Konsultasjonsteamet
Økt bevissthet i helse- og omsorgstjenesten om eldrevold	Etisk refleksjon om ulike dilemmaer og handlings-alternativer	Distribusjon av e-læringsprogrammet: Overgrep mot eldre – kan du hjelpe? Produsert av Vern for eldre	Obligatorisk tema på personalmøter hvert 2. år.	Institusjoner og hjemmetjenesten i levekårssektoren v/virksomhetsledere
Økt kunnskap og kompetanse blant fastlegene	Kompetanseheving i symptomer på vold og overgrep, avdekkende samtale, handlings-alternativer	Kurs i avdekking av vold og handlings-alternativer	Tema på ALU (allmennlegeutvalget)	SU (samarbeidsutvalget mellom kommunen og fastlegene)

Mål: Skape bevissthet om vold i nære relasjoner i befolkningen i Sola kommune.

Delmål	Strategi	Tiltak	Tidsrom	Ansvar
Befolkningen i Sola får kunnskap om vold i nære relasjoner	Informasjonsspredning	Legge ut info om om vold i nære relasjoner og kontaktinfo på Sola kommunes hjemmeside.	2014	Rådmannen og kommunalsjefer, informasjonsleder, konsultasjonsteamet, folkehelserådgiver
		Bruk av aktuelle medier til formidling av kunnskap med mer.		
		Tema tas opp i ulike møte fora i f. eks. foreldremøter SFO, barnehage, skole og i kommunens publikumsforedrag.		

Mål: Etablere behandlingstilbud til voldsutøver og voldsoffer.

Delmål	Strategi	Tiltak	Tidsrom	Ansvar
Etablere behandlingstilbud for voldsoffer , voldsutøver og barna i familien	Vurdere avtaleinngåelse med Alternativ til Vold (ATV) eller andre relevante kompetansesenter på området .	Inngå avtale om behandling for voldsutøver og voldsoffer.	HØP 2015-19	Rådmannen

Mål: Mer samordnet innsats for mer helhetlig hjelp

Delmål	Strategi	Tiltak	Tidsrom	Ansvar
God kjennskap til egne og andres ansvarsområder og oppgaver	Legge til rette for utveksling av informasjon og kunnskap, gi innsikt og skape god samhandling på tvers av virksomheter og etater.	Felles møteplasser, samarbeidsmøter på tvers av sektorer og etater. Bruk av temabasert drøfting i ulike møtefora f. eks i oppvekstteam, konsultasjonsteam m. v.	Kontinuerlig	Kommunalsjefer og Virksomhetsledere SLT- koordinator
Effektiv bruk av ressurser	Skape forståelse for egen og andres rolle og oppgave i arbeidet med vold i nære relasjoner. Skape felles problemforståelse.	Felles kompetanseheving. Etablere gode rutiner for samhandling.	Kontinuerlig	Kommunalsjefer Virksomhetsledere SLT- koordinator

7. Referanser/kilder

Meld. St. 15 (2012-2013) (2012-2013) *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve*, Oslo, Justis- og beredskapsdepartementet

Meld. St. 34(2012-2013) *Folkehelsemeldingen. God helse – felles ansvar*, Oslo, Helse- og omsorgsdepartementet

Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017): *Barndommen kommer ikke i reprise*, Oslo, Barne,- likestillings og inkluderingsdepartementet

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2014-2017): *Et Liv uten vold*, Oslo, Justis- og beredskapsdepartementet

Foto og design
Arnt N Mehus,
Sola kommune

Vedlegg

Vedlegg 1 - Nasjonale føringer og planer

Det er foreslått en rekke tiltak både nasjonalt, regionalt og lokalt for å få best mulig helhet i hjelpeapparatets innsats for å bekjempe vold i nære relasjoner.

Regjeringen har utarbeidet flere handlingsplaner og veiledere for å bidra til hjelp og beskyttelse av de som opplever vold og trusler.

Det er stor politisk enighet om at vold i nære relasjoner er et kriminalitetsområde som krever ytterligere innsats (Meld. St. 15 (2012-2013) (2012-2013).

Det er også enighet om at vi ikke kan akseptere vold, heller ikke når den skjer i det private rom.

"Det er et offentlig ansvar å bidra til å forebygge og hindre vold i alle grupper av befolkningen". (Handlingsplan "Vendepunkt" 2008 – 2011)

Relevante dokumenter og overordnet lovgrunnlag

Følgende dokumenter og overordnede lover danner grunnlag for utvikling av tiltak i Sola kommune:

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet:

- Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlig begrensninger av unges frihet (2013-2016).
- Handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2012).
- NOU 2012:5. «Bedre beskyttelse av barn utvikling».
- NOU 2012:15. «Politikk for likestilling».

- Strategi: "Barndommen kommer ikke i reprise. Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)"

Helse- og omsorgsdepartementet:

- Stortingsmelding nr. 25 (2005-2006). «Mestring, muligheter og mening. Fremtidas omsorgsutfordringer».

Justis- og beredskapsdepartementet:

- Stortingsmelding nr. 15 (2012-2013). «Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner».
- Veileder for utvikling av kommunale handlingsplaner
- Handlingsplanen "Vold i nære relasjoner" (2004–2007).
- Handlingsplan "Vendepunkt" (2008 – 2011).
- Handlingsplan mot vold i nære relasjoner "Et liv uten vold" (2014–2017).

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress A/S har utarbeidet følgende dokumenter:

- Justisdepartementets voldsmåling (2012).
- «Etniske minoritetsbarn som opplever vold i familien – utfordringer og muligheter».
- «Overgrep mot eldre i Norge – erfaringer og løsningsstrategier» (2012).
- «Overgrep mot kvinner med nedsatt funksjonsevne – kunnskapsoversikt» (2010).

Straffelovens § 219:

Den som ved å true, tvinge, begrense bevegelsesfriheten til, utøve vold mot eller på annen måte krenke, grovt eller gjentatt mishandler a) sin tidligere eller nåværende ektefelle eller samboer,

b) sin eller tidligere eller nåværende ektefelles eller samboers slektning i rett nedstigende linje, c) sin slektning i rett oppstigende linje, d) noen i sin husstand, eller e) noen i sin omsorg, straffes med fengsel inntil 4 år.

Dersom mishandlingen er grov eller fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på legeme eller helse, er straffen fengsel inntil 6 år.

Barn som er vitne til vold, er å betrakte som utsatt for vold. Det er eksempler i rettspraksis på at barn har fått voldsoffererstatning etter å ha vært vitne til vold.

FNs barnekonvensjon artikkel 19:

1. Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barnet mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnytting, herunder seksuelt misbruk, mens en eller begge foreldre, verge(r) eller eventuell annen person har omsorgen for barnet.

2. Slike beskyttelsestiltak bør omfatte effektive prosedyrer for utforming av sosiale programmer som yter nødvendig støtte til barnet og til dem som har omsorgen for barnet, samt andre former for forebygging, påpeking, rapportering, viderehenvisning, undersøkelse, behandling og oppfølging av tilfeller av barnemishandling som tidligere beskrevet og om nødvendig, for rettslig oppfølging.

Vedlegg 2 -

Relevant lovgivning relatert til kommunens ansvar og oppgaver

Kommunens arbeid reguleres av flere spesielle og generelle lovbestemmelser som gir rammer for kommunens virksomhet innenfor de ulike tjenesteområder.

Spesielle lovbestemmelser - meldeplikt og avvergingsplikt

Offentlige ansatte har en plikt til å varsle rette instans om forhold vedrørende vold og overgrep.

Politi og barnevern vil ofte være sentrale aktører når det er mistanke om vold og overgrep. Dette reguleres av bestemmelsene i henholdsvis straffeprosessloven og barnevernloven. Det skal gis melding til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet eller utsatt for alvorlig omsorgssvikt. Plikten til å melde er også spesielt angitt i andre særlover herunder opplæringsloven, barnehageloven, lov om psykisk helsevern, lov om sykehus, lov om kommunale helse- og omsorgstjenester.

Avvergingsplikten for alvorlige straffbare handlinger ble skjerpet ved lovendring 25. juni 2010. Ved lovendringen er det presisert i lovteksten at taushetsplikt må vike for avvergingsplikten. Dette gjelder uansett rettslig, moralsk eller religiøst grunnlag for taushetsplikten. Nytt er det også at plikten er utvidet til å gjelde all mishandling i nære relasjoner, såfremt mishandlingen faller innenfor straffeloven § 219.

Barnevernloven § 6-4 (utdrag)

Offentlige myndigheter skal av eget tiltak, uten hinder av taushetsplikt, gi opplysninger til kommunens barneverntjeneste når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt

Generelle lovbestemmelser

Plan og bygningsloven (2008)

Oppgaver og hensyn i planlegging etter loven: Fremme befolkningens helse og motvirke sosiale helseforskjeller, samt bidra til å forebygge kriminalitet, § 3-1.

Folkehelseloven (2011)

Folkehelsearbeidet skal fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse. Loven skal legge til rette for et langsiktig og systematisk folkehelsearbeid, § 1.

Barnehageloven (2011)

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene, § 1.

Opplæringsloven (1998)

Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liv sine og for å kunne delta i arbeid og felleskap i samfunnet, § 1-1.

Barnevernloven (1993)

Formålet er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, og bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår, § 1-1.

Helse- og omsorgstjenesteloven (2011)

Formålet er særlig å forebygge, behandle og tilrettelegge for mestring av sykdom, skade, lidelse og nedsatt funksjonsevne, fremme sosial trygghet, bedre levevilkårene for vanskeligstilte, bidra til likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer, § 1-1.

Lov om sosiale tjenester i Arbeids- og velferdsforvaltningen (2009)

Formålet er å bedre levekårene for vanskeligstilte, bidra til sosial og økonomisk trygghet, herunder at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig, og fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet. Loven skal bidra til at utsatte barn/unge og deres familier får et helhetlig og overordnet tjenestetilbud. Loven skal bidra til likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer, § 1.

Lov om kommunale krisesentertilbud

Kommunene er pålagt å ha et krisesentertilbud til kvinner, menn og barn. Loven krever også at det skal etableres kontakt med andre aktuelle deler av tjenesteapparatet. Se §§ 3 og 4 om individuell tilrettelegging av tilbud og om samordning av tjenester.

Lov om forbud mot kjønnslemlestelse (kjønnslemlestelsesloven).

Her er avvergingsplikten det mest sentrale, og har sin generelle «tvilling» i Straffelovens § 139.

Straffeloven

Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som unnlater å anmelde til politiet eller på annen måte unnlater å avverge en straffbar handling eller følgene av den, på et tidspunkt da dette fortsatt er mulig og det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at handlingen vil bli eller er begått (Straffeloven § 139)

En rekke andre bestemmelser vil også være aktuelle, særlig § 219 om familievold og § 222 om tvangsekteskap.